

EBERNEA

MARAMUREȘUL ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

PRECISIA

**MARAMUREȘUL
ȚARĂ ROMÂNEASCĂ**

CUVÂNT ÎNAINTE DANIEL MAZILU

pagina 5

Românii au nevoie să se întoarcă la tradițiile lor pentru a-și redescoperi destinul. Ne-am luat după Răsărit și după Apus fiindcă am uitat de unde venim. Am fost „viteji și drepti,” dar am devenit lași și corupți. Am iubit libertatea și codrul, dar ne-am pomenit vânduți și fără păduri. Am fost daci, între primii încreștinați dintre neamuri, și români dreptcredincioși, dar am ajuns „europeni de mâna a doua” și Creștini de Duminică. Alții ne dictează istoria fiindcă am încetat să mai facem fapte istorice.

În contextul bogatei literaturi despre țara Maramureșului, cartea lui Ernest Bernea, *Maramureșul, țară românească*, are un profil unic. Lucrarea este o mărturie profundă și personală despre originea neamului nostru, despre evoluția lui istorică în adevăratele hotare românești, despre credința noastră strămoșească, despre firea nealterată a românilor maramureșeni de odinioară, adevărate modele pentru generațiile de astăzi. Bernea nu este interesat să pună la temelia cunoașterii sale documente din arhive incomplete, ci caută să vadă totul cu ochii săi, să fie călător, musafir și mărturisitor. Iată de ce paginile de față sunt pitorești, emoționante și pline de adevăr.

Datorăm mulțumiri pentru reeditarea acestei cărți Editurii Predania, Asociației Române pentru Transporturi Rutiere Internaționale, domnilor Adrian Marchiș și Mihai Dăncuș din Maramureș pentru fotografiile care însoțesc textul lui Bernea și domnului Richard Constantinescu pentru descoperirea ediției prime în „Biblioteca Universitară Mihai Eminescu” din Iași.

MARAMUREȘUL, ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

pagina 8

MARAMUREȘUL, ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

În partea de Nord a pământului nostru, acolo unde se învecinează mulțime de neamuri, este așezată una dintre cele mai frumoase și pline de înțeles țări românești: *Maramureșul*.

Maramureșul, ținut românesc de graniță a suferit în decursul vremilor diferite dominații ceea ce a făcut ca hotarele sale politice să aibă un caracter schimbător. Judecat însă din punct de vedere geografic și etnic, Maramureșul are o unitate precis determinată și închide în hotarele sale o adevărată țară românească. Am putea afirma mai mult: Maramureșul privit din punct de vedere etnic trece peste hotarele sale naturale, ceea ce dovedește cât de mult ne aparține și cine au fost primii stăpânitori ai pământului său. Nume de munți și de ape ca Șoimul, Basaraba, Pietrosul, răspândite până în inima unor ținuturi care azi nu ne mai aparțin, arată cât de străvechi sânt așezările românești în aceste regiuni.

Dacă privim aspectul etnografic al Maramureșului, sântem de la început izbiți de profunda asemănare, cu celelalte ținuturi românești. Arta și meșteșugul, fie că este țesătură sau lucrare în lemn, exprimate în obiecte ca troița, poarta, casa, costumul, (cu note caracteristice atât de vechi) uneltele din gospodărie, toate exprimă aceeași îndemânare, aceeași tradiție, acelaș suflet românesc. Limba și literatura, cântecul, mitologia atât de frumos și bogat produse aici, ne face să simțim acelaș izvor etnic național. Mai mult chiar structura satelor, așezarea lor, drumurile și întreg ansamblul de viață regională, aduc mărturia pentru aceeași origine și manifestare românească.

Dacă cercetăm mai îndeaproape viața satelor maramureșene, călătorim fără voia noastră în adâncurile istoriei poporului românesc.

Sate ca Săpânța - menționat la 1373, Cuhea de unde a pornit voievodul Dragoș descălecătorul Moldovei, Vadul sau Ieudul cu aceleași adânci memorii locale și multe altele, sânt tot atâtea documente vii ale istoriei românilor, ce ne duc în trecutul îndepărtat, dincolo de documentul scris.

Maramureșul ținut de descălecători și întemeietori de țară păstrează și azi neștirbit și neprefăcut un trecut românesc din cele mai sigure și înălțătoare. Aceasta se poate vedea bine și dincolo de aspectul etnografic, dincolo de documentul istoric scris se pot vedea și acum în inima, în conștiința oamenilor din partea locului. Țăranii de azi sânt descendenții nobililor de ieri, calitate încă vie în viața lor atât de aspră. Există o mândrie și o dârzenie isvorâtă din conștiința descendenții lor nobile și voievodale. Maramureșenii trăiesc o tradiție a istoriei locale, tradiție care îi hrănește și-i face stăpâni pe ei înșiși.

Maramureșul de azi este o țară românească milenară, este un produs al pământului și istoriei locale peste care a trecut neconținută încercare a popoarelor venite de aiurea, fără ca să poată să-i distrugă ființa. Prinși de îndelungă vreme între două neamuri străine, slavii și maghiarii, maramureșenii au suferit, au sărăcit, dar n-au căzut; ei au și azi o profundă conștiință locală și națională, au o nesfârșită putere de a înfrunta noile stăpâniri străine, fără murmur, fără revoltă, ci numai cu dârzenie și credință. Conștiința de băștinași, de oameni aparținând unei rase curate, unui neam de cea mai nobilă spiță, neam românesc încărcat de

toate drepturile și darurile vremurilor, îi face să treacă cele mai grele cumpene și să învingă durerile, care oricât de des le-ar veni, le socotesc trecătoare; esențialul: românitatea și românismul sânt permanente.

PĂMÂNTUL

pagina 12

PĂMÂNTUL

Maramureșul, țară românească de Nord este situat între Ucraina Subcarpatică și Polonia pe deoparte, Bucovina și Ardealul pe de alta. Pământul românesc al Maramureșului are marginile străjuite de munți puternici închiși în direcția Sud-Est și deschiși în direcția Nord-Vest, către câmpia Tisei.

Munții cei mai înalți sânt la Nord, numiți ai Maramureșului; e lanțul care desparte izvoarele Tisei de ale Prutului și care nu sânt decât o prelungire a Carpaților Păduroși situați între Polonia și Cehoslovacia. Deși au și vârfuri înalte cum e Hovârla (2051 m) sau mai jos Pop Ivan (1940 m) munții Maramureșului sânt abundent împăduriți, mai întotdeauna până în vârf. Oamenii locului îi mai numesc „Cernahora” adică Munții Negri și aceasta pentru că pădurile de brazi sânt nesfârșite, acoperind până și vârfurile.

La Sud, Sud-Est sânt munții Rodnei care se prelungesc până spre Țara Dornelor, munți înalți, cei mai înalți din regiune, clădiți din piatră cristalină. Pietrosul (2305 m) și Inăul (2280 m) sânt cele mai înalte piscuri din întreg lanțul Nordic și Estic al Carpaților Moldovei. Munții Rodnei sânt frumoși și puternici cu înfățișări apropiate de acelea ale Carpaților Sudici.

Din munții Rodnei spre Apus cu o pornire nordică se înșiruie un alt lanț de munți, aceștia de origine vulcanică și anume ai Țibleșului, ai Gutâiului și Oașului, care vin „ca o căptușeală în spatele Carpaților Păduroși.” (S. Mehedinți) Plini de izvoare minerale și zăcămintele de aur (Baia Mare) acești munți au o înfățișare curioasă prin apariția lor cunică în mijlocul câmpiei.

Între aceste lanțuri de munți cu vârfuri înalte și prinse ca niște noduri, bine încheiați la capete, apare o depresiune frumoasă, străbătută de apa Tisei și care nu e alta decât Țara Maramureșului, loc de origine al neamului românesc.

Țara Maramureșului are o întindere de cca. 10000 km², din care județul cu acelaș nume nu a avut decât o treime. (3381 km²) Hotarele acestui ținut românesc se întind aproape în toate punctele până către crestele munților despre care am vorbit în rândurile de mai sus. Harta Maramureșului de o formă aproape rombică, apare dantelată de munți și străbătută interior cu râuri (Tisa, Vișeu, Iza, Mara, etc.) ca niște fire de legătură. Situat în brațele deschise către Apus ale Carpaților Nordici, acest ținut de munți este străbătut de ape repezi sau mai domoale și acoperit în mare parte de păduri.

În afară de deschizătura dinspre Nord-Vest către câmpia Tisei, Maramureșul este înconjurat de munți înalți și apărat ca o cetate. Puține sânt trecătorile către celelalte ținuturi românești ale Moldovei și Ardealului. Totuși acestea nu lipsesc. Legăturile s-au făcut peste munți, atât către Năsăud și Țara Lăpușului, cât și înspre Bucovina și Moldova. Trecătorile, nu rareori la înălțimi mari, au fost călcate de oamenii locului la îndemnuri care au fost mai mult decât economice.

Cea mai înaltă trecătoare, care e și cea mai însemnată pentru maramureșeni și nu mai puțin pentru noi toți este aceea de la izvoarele Vișeuului, care face legătura între Țara Maramureșului și Moldova prin Valea Bistriței. E vorba de trecătoarea Prislop (1418 m) dintre munții Maramureșului și ai Rodnei, trecătoare legendară pentru că pe calea ei se spune că a coborât Dragoș în Valea Bistriței și apoi peste

Mestecăniș în aceea a Moldovei pentru a întemeia principatul cu acelaș nume.

Cu aceste date trecem către o altă problemă și altă față a ceea ce alcătuiește Țara Maramureșului, la istoria sa locală, istoria veche despre care ne spun atât de mult satele arhaice și omul său de azi.

AȘEZĂRILE

pagina 16

AȘEZĂRILE

Maramureșul este un ținut de sate, așezări românești dintre cele mai interesante și mai purtătoare de adâncimi istorice din câte sânt pe pământul nostru. Numai Țara Hațegului îi poate sta alături din acest punct de vedere.

Singurul oraș, orașul Sighet așezat în câmpie la marginea ținutului, este o veche așezare românească (veacul al XIV-lea), ce adăpostește în sânul său însemnate așezăminte românești: o biserică din veacul al XI-lea, un palat cultural, o bibliotecă și un interesant muzeu etnografic regional. Sighetul (25539 locuitori) este azi centrul administrativ și comercial al ținutului.

Țara Maramureșului este o țară de sate: cele mai multe dintre ele se înșiră în lungul văilor mai mari sau mai mici, lipite de apele curate ale munților. Partea de Sud este mai bogată în așezări decât cea de Nord. (Munții Păduroși) Satele din Nord sânt dintre cele mai pitorești. Prinse într-o potcoavă de dealuri sau pe spinarea unor coline frumos ondulate și deosebit colorate, străbătute de izvoare proaspete și împodobite cu o vegetație bogată, aceste sate apar din depărtare într-un cadru pitoresc, plin de frumuseți ademenitoare.

Cum satele Maramureșului sânt așezate îndeosebi în lungul văilor, la margine de ape, au un caracter apropiat ca înfățișare. Mai mult lungi, uneori pâna la 4-5 km, satele maramureșene șerpuiesc la distanțe mici pe văile deschise ale țării. Așa sânt cele așezate pe râurile: Vișeu, Iza, Mara. Altele, cele așezate mai sus spre munte, apar mai răslețe, ici - colo câte un buchet pe o latură sau două a culmilor. Deși, răslețe aceste sate alcătuiesc și ele grupări legate de

văile concentrate prin confluențe într-un râu mai bogat. Așa sânt satele de pe versantul Nordic al munților Rodnei, în apropiere de Borșa, sate de munte de o rară frumusețe, sau cele dinspre Nord-Estul Maramureșului așezate în apropierea munților păduroși.

Unele dintre aceste așezări de munte au case zvârlite către înălțimi, în margini de păduri, case risipite ce dau impresia că-s singuratic stânci și nu nuclee ale unor unități de viață mai mari. Aceste cătune sânt foarte obișnuite pământului vecin al Bucovinei, care din punctul de vedere al așezărilor înfățișează caractere comune cu Maramureșul.

Satul maramureșean deși deseori umil și sărac, are însușiri și frumuseți proprii. Satul acesta cu case construite din lemn, cu ogrăzi mai înstărite sau mai sărace, atrage prin echilibrul formelor, prin măiestria pusă în lucrarea ferestrei, a porții sau a minunatei și atât de caracteristicei biserici de lemn. Vegetația variată aduce satului maramureșean o prospețime care izbutește adesea să alunge tristețea multora dintre așezările acestei încercate țări românești.

Mai mari, cum sânt Săpânța, Cuhea, Vișeu, Borșa, sau mai mici, cum sânt Pietroasa din munții Rodnei, Tibău, Repedea, satele maramureșene închid în ele Țări și chipuri românești de viață. Formele arhaice ale acestor așezări ne aduc sub priviri o viață de demult ce ne dă înțelesul adânc al pământului românesc.

ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE

pagina 20

ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE

Istoria veche a Maramureșului este dintre cele mai bogate în fapte semnificative. Aici s-a adăpostit, după moartea lui Decebal, una din cele mai interesante ramuri a Dacilor, aceea a Carpilor, de la care se zice că și-au tras numele munții Carpați. Cetate de munți puternici, această țară a fost din vremuri bătrâne un sălaș de viață românească. Atât hrana cât și apărarea era asigurată băștinașilor din a căror sămânță s-au ridicat întemeietorii de țară. Popoare ca ungurii, ajunși cu mult mai târziu prin partea locului, au găsit aici un neam de oameni plămădiți și crescuți din substanța locală, despre a căror origine nu puteau vorbi decât munții, pădurile și apele.

Maramureșeanul, om al pământului și tradiției locale era, așa cum e și azi după atâta trecere de vreme, un „om de țară,” un țăran puternic și bogat în omenia lui. Satul, așezarea de temelie a ținutului, a păstrat și a crescut omul românesc de aici.

Organizarea veche maramureșeană era pe sate conduse de un jude sau județ. Țara Maramureșului („terra maramorissiensis”) această alcătuire organică de sate era condusă de un voievod, având dintru început o autonomie și o libertate națională care abia mai târziu a fost pierdută prin legăturile cu regii Ungariei.

Cât de mare e setea de libertate a românilor maramureșeni se poate vedea și din neîncetatele lupte ale unui voievod ca Bogdan. Nevoind să se supună ungurilor, acest voievod maramureșean a părăsit vatra țării sale și trecând munții a coborât pe Valea Moldovei, unde împreună cu românii aflați aici au întemeiat principatul Moldovei. Bogdan a fost

socotit „necredincios” pentru că nu a voit să se împace cu noile condiții de viață politică în care erau puși românii maramureșeni.

Între Țara Maramureșului și aceea nouă a Moldovei a fost o legătură vie îndelungă vreme. Regii unguri, cu toate încercările lor, nu au putut împiedica întemeierea unui stat independent al românilor, dincolo, în Răsăritul Carpaților, sub conducerea unui fost voievod maramureșean și în bună parte cu elemente pornite din acelaș ținut românesc pe care ei îl aveau supus la acea dată. (1359)

Istoria veche a Maramureșului ne-a arătat însușirile acestui neam de oameni, ne-a arătat cât de adânci sânt rădăcinile românești pe aceste locuri. Munții Maramureșului au născut și crescut în inima lor una din cele mai autentice și bărbate ramure a neamului românesc.

Aceasta se poate vedea nu numai din faptele de seamă ale trecutului, nu numai din luptele și biruințele voievozilor, aceasta se poate vedea și azi prin documentul viu al satului maramureșean și al civilizației sale străvechi. Peste încercările vremurilor, peste suferințele pricinuite de dușmani și influențele unor legături de cele mai multe ori nedorite, Țara Maramureșului și oamenii săi și-au păstrat înfățișarea și virtuțile lor românești.

Românii maramureșeni au ceva din lumea nefalsificată a unui trecut îndepărtat, satul maramureșean are o atmosferă arhaică de plinătate și virtute românească. Găsim în acest colț izolat de țară o viață și forme aparținând istoriei de demult. În ocupațiuni și unelte, în port, în datine și ceea ce e mai de seamă, în conștiință, oamenii locului păstrează milenii de civilizație.

Satul maramureșean închide în el elementele unei străvechi civilizații locale românești și mai mult poate decât în oricare loc, avem sub ochi o istorie națională păstrată în modesta dar profunda figură a țăranului. Sate ca Săpânța, trecut în documente aparținând anului 1373, sau Cuhea din care a pornit voievodul Dragoș, sate ca Vad, Sarasău, Giulești trecute în documentele anului 1383, leudul stăpânit de fii voievodului Sas, sânt tot atâtea urme vii ale unor vremuri dintr-un trecut azi devenit legendar.

Colțuri de țăară, drumuri, sate, mănăstiri, azi prezente pe pământul Maramureșului sânt atât de grăitoare pentru un trecut istoric atât de sbuciumat dar și frumos.

Țăranul maramureșean, cu chipul și ținuta sa atât de distinctă poartă cu sine, nu numai o seamă de lucruri, artă și meșteșug, nu numai o seamă de datini, toate moștenite printr-o tradiție vie, ci și o conștiință foarte precisă a unor calități de rasă nobilă. Aceasta se exprimă atât prin documentul material ce-l posedă, cât și prin toată ființa sa care inspiră încredere și demnitate.

Dar despre tipul uman și românesc vom vorbi în capitolul ce urmează.

OMUI

pagina 24

OMUL

Maramureșenii sânt un neam de oameni aparte, cu trăsături fizice și morale caracteristice. Între oamenii celorlalte provincii românești, maramureșenii apar ca tipuri arhaice, plini de o viață locală îndepărtată, generatoare de chipuri și îndemnuri românești.

Ca tip rasial, maramureșeanul obișnuit este înalt, mai mult brun decât blond, puternic chiar dacă apare adesea osos; poartă părul lung, plete până pe umăr, ceea ce la bătrâni are o însemnătate mare până în a fi semn distinctiv de bărbăție și noblețe. În unele locuri (Borșa) se poartă părul despărțit în mijlocul capului, în alte locuri apare bretonul tuns, retezat drept pe frunte.

Maramureșeanul are un cap expresiv cu trăsături regulate și precise, uneori exprimând ca și mersul său, încredere și hotărâre. Trupul înalt, de o factură puternică exprimă și el aceeași frumusețe fizică și morală.

Viața sa aspră, plină de nevoi și muncă, legăturile adânci ale istoriei locale, i-au dat o înfățișare aleasă, cu mișcări reținute și hotărâte. Faptele sale sânt produsul unei chibzuite hotărâri și nu mai puțin demne. Încetineala maramureșeanului nu vine din slăbiciune ci din temeinicie.

În legătură cu firea maramureșeanului d. Tache Papahagi povestește în cunoscuta d-sale lucrare despre Maramureș, o întâmplare plină de interes:

„În 19 Ianuarie 1919 armata română intra în Maramureș, punând stăpânire pe Sighet. În tot timpul războiului, ca și pe vremea ungurilor, maramureșenii suferiseră mult din partea evreilor din satele lor. Fără a prinde nimeni de veste, toți se hotărâsc, cu de la sine putere, să expulzeze

peste granița Nordică a județului lor pe toți evreii aflători printre ei. În noaptea zilei de 20 Ianuarie 1919, comunele de pe Valea superioară a Izei pun în aplicare hotărârea luată: toate căruțele disponibile din satele Săcel, Săliște, Dragomirești, Cuhea și Ieud, sânt destinate transportului expulzării decise. Locuitorii satelor, în grupuri, se prezintă în miezul nopții la locuințele evreiești și, în cel mai scurt timp, toți evreii sus-numitelor sate, luându-și strictul necesar și punându-și bătrânii și copilașii în căruțe, sânt porniți în liniște perfectă pe drum, pentru ca cu toții să formeze un singur convoi îndreptat spre Vișeu de Jos. Pohodul se și formase, iar avantgarda lui atinsese Valea Vișeuului, când – în urma urgentei alarme produse – ordinele stingheresc hotărârea Izenilor, întorcând la locuințele lor pe toți cei porniți spre expulzare. De notat că, chiar în această mișcare cu un caracter atât de grav, calmul ca și conduita Izenilor a fost de o corectitudine perfectă: nici o bruscare, nici un furt.”

Maramureșeanul atât de dârz și atât de omenos totodată, este un om blând, curat și drept, om deschis fără ușurătate și luptător fără ură. Aparținând unui ținut - limită, acest om a cunoscut toate încercările și toate lipsurile. Rădăcinile adânci ale ființei sale și totodată vitregia unei soarte deosebite față de frații din celelalte ținuturi românești, au făcut ca acest om al pământului și istoriei locale să aducă în cuprinsul neamului nostru o culoare și un chip propriu, virtual alese, pline de îndemn și frumusețe morală.

BOGĂȚIE ȘI MUNCĂ

pagina 28

BOGĂȚIE ȘI MUNCĂ

Maramureșul este o țară mai mult de păduri și pășuni (34%) ceea ce face ca ocupațiile de căpetenie să fie păstoritul și creșterea vitelor. Țăranul maramureșean își împlinește rosturile sale economice îndeosebi pe calea acestor două ramuri de activitate.

Păstoritul foarte răspândit și azi a cunoscut în trecut epoci de mare dezvoltare, atât de mare încât maramureșeanul, pentru a găsi loc de pășune, era nevoit să treacă mult peste granițele ținutului, până în Polonia și Bucovina.

Stânele care, spre tristețea românilor au ajuns chiar și în mâinile evreilor, au și azi un caracter primitiv. De altfel, întreaga activitate păstrează acest caracter deoarece chiar atunci când din punct de vedere cantitativ sântem în fața unei activități bogate în produse, în ceea ce privește varietatea și deosebirea produselor păstoritului, totul se reduce la o transformare simplă de utilitate locală.

Odată cu trecerea timpului țăranul maramureșean s-a ocupat mai mult cu creșterea vitelor mari (la 100 oameni, după ultimul recensământ, au fost 6 cai și 28 vite cornute) ce îi folosesc și la munca agricolă – pe care împotriva naturii pământului el încearcă s-o dezvolte tot mai mult în vremea din urmă.

Agricultura, activitate neprielnică ținutului este totuși practică până și în locuri ce trec 1000 m înălțime. Cu ajutorul îngrășămintelor se cultivă porumbul, ovăzul și secara. Munca e purtată cu protivnicie dar produsele sânt tot în cantitate mică, în așa fel încât niciodată localnicii nu se pot hrăni cu ceea ce le dă pământul lor.

Ca o completare a economiei locale vine lucrarea lem-

nului, în care meserie maramureșeanul este foarte priceput. Aceasta ne-o spune nu numai industria lemnului dar și arta lemnului, artă ce uimește prin autenticitatea și măiestria ei. Am putea spune că lângă păstorit, lucrul la pădure vine ca o ocupație cuceritoare. Pădurile atât de variate și întinse (49%) îndeamnă la lucru pe toți acei ce nu-și pot agonisi cele trebuitoare pentru trai prin alte mijloace. Fie că lucrează în afara gospodăriei, fie că lucrează în mijlocul ei, țăranul maramureșean dă la iveală lucruri frumoase întocmite și trainice. Construiește case, porți sau troițe, unelte sau butoiașe, toate cu aceeași măiestrie a omului legat de pădure.

Pământul Maramureșului închide în adâncimile sale multe bogății de minereuri cum sânt: petrolul (Săcel), sarea (Coștiui, Șugatag) și îndeosebi apă minerală. (Borșa, Glod, Poieni) Aceasta nu atrage însă după sine o bunăstare a țăranului, minerii fiind mai ales dintre neamurile străine conlocuitoare.

Gospodăria este un izvor de viață materială. Mijloacele de trai ale țăranului maramureșean sânt îmbogățite și ușurate prin activitatea depusă în sânul gospodăriei. Industria casnică maramureșeană nu e mai prejos decât în alte ținuturi românești; dimpotrivă în ceea ce privește transformarea lemnului și industria textilă stă între cele de frunte. Uneltele, obiectele de imediată întrebuințare casnică, îmbrăcămintea, covoarele, sânt tot lucruri produse de mâna țăranului, lucruri ce împlinesc nevoi materiale imediate.

ARTĂ ȘI MEȘTEȘUG

pagina 32

ARTĂ ȘI MEȘTEȘUG

Arta și meșteșugul maramureșean au caractere proprii în unitatea de viață a vechei noastre civilizații sătești. Satele, în pitorescul lor, datorează mult și mâinii măiestre a țărânului maramureșean.

Satele, din depărtare, apar străjuite de înaltele și originalele biserici de lemn care alcătuiesc una din frumusețile locale. Elegant construite, cu turnuri săgetând cerul, frumoasele biserici exprimă deodată adâncul sentiment religios și artistic al țărânului maramureșean.

Să ne oprim puțin asupra acestor minunate daruri ale sufletului românesc.

Deși au o unitate de stil și sânt clădite din acelaș material, deși cer acelaș meșteșug, bisericile maramureșene au caractere deosebite; numai abstracția cercetătorului poate să stabilească tipuri.

În general planul bisericilor maramureșene este cam acelaș și anume: altar, naos, pronaos și pridvor. Acesta din urmă lipsește uneori. Deosebirile în ceea ce privește planul, le produce îndeosebi altarul care apare mai des poligonal (șase laturi) în dimensiuni și dispoziții variabile. (Șugătag, Budești, Rozavlia, Ieud, Cuhea) Altele au altarul în formă de patrulater, dreptunghi sau pătrat. (Apșa de Mijloc, Poenile Glodului, etc.) O formă aparte o are biserica din Călinești cu un plan în formă de treflă.

Pereții sânt de bârne groase de obicei din lemn de gorun, copac foarte răspândit (mai ales în trecut) în acest ținut. Acoperișul dominat de linia verticală a întregii construcții este foarte înalt. (Bunăoară cele două acoperișuri suprapuse ale bisericii din Ieud au înălțimea de 7,15 m.) Sânt bi-

serici cu un singur acoperiș, lăsat mai jos pe altar (Moisei, Giulești, Glod, etc.) și altele prevăzute cu o streășină mare, construcție ce dă impresia a două acoperișuri suprapuse. (Ieud, Sat-Șugatag, Borșa, etc.)

Prin acoperiș, așezată mai mult în fața construcției (pe pereții pronaosului) se ridică săgetând bolta cerului, turla. Această parte a bisericii maramureșene prevăzută obișnuit de un balcon și uneori de patru turnuri mici în formă de con așezate la baza acoperișului, atinge înălțimi foarte mari, uneori de 15 m. (Cuhea, Ieud)

Biserica maramureșeană nu este numai o interesantă construcție ci și o frumoasă operă de artă populară. În ea nu se exprimă numai o știință și un meșteșug ci și o sensibilitate artistică aparte. La clădirea propriu zisă trebuie să avem în vedere și elementele de înfrumusețare așa cum e crestătura în lemn ce apare mai des la intrarea bisericilor (Cuhea) sau pictura interioară care este lucrată de zugrăvi din popor, țărani din partea locului, despre al căror nume vorbesc documentele vremii.

Casa maramureșeană este clădită din bârne de lemn (stejar, brad sau fag, după loc) și acoperită cu dranițe sau paie. Încheietura nu rareori este făcută în cuie de lemn. În locul temeliei masive apare mai mult așezată pe patru grămezi de piatră în cele patru colțuri, aceasta pentru că sântem într-o regiune unde condiția geografică și economică cere mutarea casei din loc în loc (așa cum mai e bunăoară în Munții Apuseni sau regiunea Branului). Acest fel de temelie este mai propriu locurilor înclinate.

Casa maramureșeană nu are încăperi multe (obișnuit două) păstrând atât exterior cât și interior o înfățișare modestă.

Nu-i lipsește însă podoaba: stâlpii prispei și pridvorului sânt frumos sculptați; la fel ferestrele și ușile. Săpătura în lemn e foarte apreciată în Maramureș. Pentru a vedea însă valoarea artistică a acestui fel de activitate bogată de meșteșug, troițele și mai ales porțile maramureșene ne stau la îndemână.

Cu porțile maramureșene arta lemnului ajunge la expresii dintre cele mai frumoase și interesante din câte se pot afla pe pământul românesc. Numai depresiunile subcarpatice ale Gorjului și Vâlcei pot fi socotite din acest punct de vedere ca prezentând opere populare de aceeaș valoare.

Construită în mari dimensiuni, poarta maramureșeană are o înfățișare monumentală bine proporționată și împodobită cu brâie și flori geometrice (sau aproape geometrice) în care îndemânarea meșteșugarului popular se întâlnește cu sensibilitatea artistului din el. Motivele decorative sânt uneori înlocuite de altele simbolice, motive din istoria religiei Creștine (mai ales la troițe) care nu sânt mai puțin frumoase. Porțile maramureșene sânt opere populare, expresii alese ale geniului popular românesc.

Arta și meșteșugul maramureșean deși cunoscute mai ales prin lucrările făcute în lemn, unde în adevăr țaranul a ajuns să aibă o înclinare și o pricepere rară, nu sânt lipsite de interes nici în ceea ce privește țesătura și întreaga prelucrare a textilelor. Îmbrăcămintea casei și a omului este lucrată cu mult gust. Aici e locul să pomenim despre covorul maramureșean, lucrat în culori vegetale, nuanțat și armonios împlinit în ceea ce privește modelele. Covorul acesta deși mai puțin cunoscut poartă în el frumuseți de autenticitate românească.

Arta și meșteșugul țăranului maramureșean prinse de viața locală cresc totuși flori nemuritoare ale spiritului românesc de pretutindeni.

SEMNIFICAȚIA LEGENDARĂ

pagina 38

SEMNIIFICAȚIA LEGENDARĂ

Cine vede Maramureșul de azi respiră o atmosferă istorică locală dintre cele mai interesante. Prezentul, nu rareori trist prin întâmplările trecute peste frunțile oamenilor, este frumos învăluit, ca-ntr-o viziune de basm, de urmele trecutului îndepărtat. Faptele voievozilor Dragoș și Bogdan sânt atât de vii că fac să crească o conștiință și o mândrie locală unică.

Maramureșul este păstrătorul unor tradiții milenare. Oamenii simpli, țăranii umili și adânci, familiile împovărate de lupta zilnică păstrează atât în conștiințele lor cât și în lăzile vechi moștenite aceeaș dovadă, fie că e sufletească sau materială, că aparțin unui neam de oameni de o nobilă și românească origine. Luptători aprigi și mândri ai vremurilor trecute, păstrători ai unei tradiții nobile, maramureșenii de azi închid în ei virtual și chipuri de o rară frumusețe.

Țara Maramureșului are o însemnătate deosebită pentru noi românii, însemnătate ce depășește mult pe aceea a frumuseților și bogățiilor sale locale. E vorba tocmai de ceea ce aparține Maramureșului și nu mai e totuși a lui ci a neamului întreg, e vorba de faptele semnificative ale istoriei locale care prin adâncimea și cuprinsul lor simbolic au cucerit însușirile veșniciei românești.

Maramureșul e un cuib al neamului nostru. De aici din colinele și munții săi s-au ridicat voievozi întemeietori de țară și Neam. Pământul Maramureșului este vatră nu numai localnicilor ci tuturor românilor, nouă toți care ne simțim din acelaș neam și cu acelaș destin.

Din căile istoriei Maramureșului s-a țesut o legendă și a

crescut ca venind din alte lumi pentru a cuceri o țară și un neam de oameni. Trecutul Maramureșului a devenit poveste, s-a sfințit cu puterea unor duhuri ce străjuiesc aievea lumea noastră și a rodit ogorul românesc. Prin atmosfera aceasta legendară faptele petrecute într-un trecut istoric îndepărtat sau îmbogățit, au crescut și au rodit prin vreme ca un pom minunat pe care rodnicia nu-l seacă ci tot mai mult îl îmbogățește.

Cine a crescut faptele trecutului maramureșean? Le-a crescut însemnătatea lor, însușire de a fi începutul, de a fi temelie a tot ceea ce s-a clădit în urmă. Puterea lor simbolică de aici vine. Maramureșul cu toată tristețea sa de azi este o țară plină de îndemn, un pământ mai bogat spiritual decât material, o cale de lumină a neamului românesc. De aceea pentru noi istoria locală a Maramureșului nu mai este o înșiruire de fapte ale trecutului, ci este o permanență; această istorie devenită simbolică nu mai e supusă și judecată în legătură cu timpul.

Iată cum Maramureșul, țară de întemeietori are un înțeles și o bogăție deosebită pentru omenia noastră. Maramureșul ne aparține nu numai geografic și etnic, dar și moral, mai mult chiar decât alte ținuturi pentru că pe el se sprijină ființa de totdeauna a neamului românesc.

IMAGINI MARAMUREȘENE

pagina 42

Valea Cosăului - Imagine din sat

Oncești

Imagine din sat maramureșean

Petrova

Săliște de Sus, sec. XVII

Valea Cosăului

La fântână - Oncești

La vâltoare

Împletitul miresei

Biserică maramureșeană

Biserica din Oncești, 1621

Ancadrament pe ușă cu inscripție în chirilică și datare

Poartă maramureșeană din Mara

Poartă veche din Petrova

Poartă maramureșeană

Casă Călinești, sec. XVIII

Casa Buftea din Cuhea, 1789

Casa Cupcea din Călinești, 1710

Casa familiei nobile Balea din Ieud, sec. XVII

Casa familiei nobile Dunca - Bud din Sârbi, 1676, cu bârne
în structură datate 1570

Casa Iurca din Călinești datată cu inscripție „De la facerea lumii văleat 7301”

Casa Timiș din Borșa, sec. XVIII - casă neneșească

Casa Marinca din Sârbi, 1789

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE DANIEL MAZILU	<i>pagina 5</i>
MARAMUREȘUL, ȚARĂ ROMÂNEASCĂ	<i>pagina 8</i>
PĂMÂNTUL	<i>pagina 12</i>
AȘEZĂRILE	<i>pagina 16</i>
ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE	<i>pagina 20</i>
OMUL	<i>pagina 24</i>
BOGĂȚIE ȘI MUNCĂ	<i>pagina 28</i>
ARTĂ ȘI MEȘTEȘUG	<i>pagina 32</i>
SEMNIFICAȚIA LEGENDARĂ	<i>pagina 38</i>
IMAGINI MARAMUREȘENE	<i>pagina 42</i>

COLOFON

desen copertă/ Horia Bernea

Redactor/ Remus Brihac

Lector/ Ana Mazilu

Concept layout/ Atelieruldegrafică.ro

semnul cu numele autorului/ după

Ernest Bernea. Civilizația Română Sătească,

Editura Scrisul Românesc, 1944 (tipar înalt)

Dtp/ Remus Brihac

Tipar/ Tir Investments

Editura Predania/ Vulturilor, Nr. 8

București

www.predania.ro

Fotografii oferite de domnul Mihai Dăncuș din

Arhiva Muzeului Maramureșului.

Carte apărută cu sprijinul

Asociației Române

pentru Transporturi Rutiere Internaționale

www.artri.ro

distribuție/ Supergraph

telefon/ 021 320 6119

ISBN 978-606-8195-27-8

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BERNEA, ERNEST

Maramureșul: țară românească/ Ernest Bernea. - București:
Predania, 2012

ISBN 978-606-8195-27-8

94(498.41)

Maramureșul ținut de descălecători și întemeietori de țară păstrează și azi neștirbit și neprefăcut un trecut românesc din cele mai sigure și înălțătoare. Aceasta se poate vedea bine și dincolo de aspectul etnografic, dincolo de documentul istoric scris se pot vedea și acum în inima, în conștiința oamenilor din partea locului.

